

СРПСКИ ДИЈАЛЕКТОЛОШКИ ЗБОРНИК
КЊИГА LXIX

ACADÉMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS
et
INSTITUT DE LA LANGUE SERBE DE
L'ACADÉMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS

RECUEIL
DE DIALECTOLOGIE
SERBE
LXIX

TRAITÉS ET MATÉRIAUX

Comité de rédaction

*Dr. Nedeljko Bogdanović, Dr. Žarko Bošnjaković, Dr. Miodrag Jovanović,
Dr. Dragomir Kozomara, Dr. Sofija Miloradović, Dr. Radivoje Mladenović,
Dr. Miroslav Nikolić, Dr. Dragoljub Petrović, Dr. Mihai Radan, Dr. Slobodan
Remetić, Dr. Rada Stijović*

Rédacteur en chef
SLOBODAN REMETIĆ

BELGRADE
2022

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
и
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

СРПСКИ
ДИЈАЛЕКТОЛОШКИ
ЗБОРНИК
LXIX

РАСПРАВЕ И ГРАЂА

Уређивачки одбор

*Др Недељко Богдановић, др Жарко Бошњаковић, др Миодраг Јовановић,
др Драгомир Козомара, др Софија Милорадовић, др Радивоје Младеновић,
др Мирослав Николић, др Драгољуб Пејировић, др Михај Радан,
др Слободан Реметић, др Рада Симијовић*

Главни уредник
СЛОБОДАН РЕМЕТИЋ

БЕОГРАД
2022

Покренут 1905. године.

Главни уредници:

Академик Александар Белић (1905–1960),
академик Михаило Стевановић (1960–1974),
академик Павле Ивић (1976–1999),
академик Александар Младеновић (2002–2010),
академик АНУРС Слободан Реметић (2010–).

Секретар часописа
Др Марина Јуришић

Прихваћено на VI скупу Одељења језика и књижевности САНУ
27. септембра 2022. године на основу рецензија:
др Слободана Реметића (АНУРС, Бања Лука), др Недељка Богдановића
(Филозофски факултет, Ниш), др Раде Стијовић (Институт за српски језик САНУ,
Београд), др Жарка Бошњаковића (Филозофски факултет, Нови Сад),
др Радивоја Младеновића (Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац),
др Николе Рамића (Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац),
др Софије Милорадовић (Институт за српски језик САНУ, Београд) и
др Марине Јуришић (Институт за српски језик САНУ, Београд).

У финансирању ове књиге учествовало је
Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије

Издају

Српска академија наука и уметности, Београд, Кнеза Михаила 35
и
Институт за српски језик САНУ, Београд, Кнеза Михаила 36/1

Телефон: 011/2027-121
e-mail: srpski.dijalektoloski.zbornik@gmail.com, profesorremetic@gmail.com
www.isj.sanu.ac.rs

Часопис излази годишње

Компјутерска припрема за штампу:
Давор Палчић
palcic@eunet.rs

Штампа:
ЛП Службени гласник
Београд, Јована Ристића бр. 1

САДРЖАЈ

Стр.

Монографије, расправе и чланци

Драгомир В. Козомара: <i>Фонетске особине говора Басијаса</i>	1–102
Драгољуб Златковић: <i>Трећа дојуна</i> Речнику пиротског говора . . .	103–280
Миљана Чопа: <i>Дистрибуција дугоузлазног акценција у говору Туйрије</i>	281–309
Биљана М. Савић: <i>Лексика илейарсџа (на основу грађе из Великог Блашка код Бањалуке)</i>	311–331
Славољуб З. Марковић: <i>О акценцију иридева у ијекавским говорима зајадне Србије</i>	333–346
Драгана Новаков: <i>Народни називи за јела и њића у говору Томашевца</i>	347–374

Прикази и критике

Бојана М. Вељовић Поповић: <i>Зборник радова Резултатии досадашњих и њавци будућих истраживања српских народних говора Косова и Мејохије</i>	377–386
--	---------

Додатак

Упутство за припрему рукописа за штампу	389–397
Уређивачка политика	399–408

Зборник радова *Резултати досадашњих и њивци будућих истраживања српских народних говора Косова и Метохије*, Зоран Кнежевић (гл. ур.), Радивоје Младеновић, Предраг Пипер (ур.), Београд: САНУ, Институт за српски језик САНУ – Косовска Митровица: Филозофски факултет Универзитета у Приштини, 2021, 405 стр.

Зборник радова *Резултати досадашњих и њивци будућих истраживања српских народних говора Косова и Метохије*, у чијем су уредничком саставу академик Зоран Кнежевић (главни уредник); проф. др Радивоје Младеновић и академик Предраг Пипер, публикован је 2021. године, у издању САНУ, Института за српски језик САНУ и Филозофског факултета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици. Зборник је сачињен од реферата изложених на научној конференцији одржаној 15. октобра 2019. године у Српској академији наука и уметности. Организациони одбор конференције сачињавали су: дописни члан САНУ Драган Војводић (председник); академик АНУРС Слободан Реметић; академик САНУ Александар Лома; проф. др Радивоје Младеновић; проф. др Митра Рељић; др Рада Стијовић, научни саветник; др Софија Милорадовић, научни саветник; др Жељко Степановић, научни сарадник (секретар). На научном скупу изложено је 17 реферата, од чега је у Зборнику објављено 14 научних прилога. Аутори радова су еминентни стручњаци који су се током свог лингвистичког деловања бавили прикупљањем дијалекатског материјала, испитивањем усмене грађе и писаних споменика са простора Косова и Метохије.

Егзодус Срба са простора Косова и Метохије, депопулација континуирано присутна на овом српском етногеографском простору и константан и масован уплив страног елемента, објективна су претња опстанку српског етничитета на терену српске јужне покрајине. Брисање читавих простора са дијалекатске мапе српског језика, нестајање језичких идиома и територијалних варијетета, мешање и преплитање језичких црта подстакнуто миграцијама становништва, условљавају нестанак говорних типова органски пониклих на тлу Косова и Метохије. Публиковани радови у овоме Зборнику усмерени су ка сумирању резултата досадашњих проучавања, те

мапирању и изградњи стратегија за прикупљање, бележење и проучавање језичке грађе. Научна конференција која је Зборнику претходила била је мотивисана настојањем да се, са становишта мултидисциплинарног приступа, говори овог дела српског етнојезичког простора опишу и проуче.

У *Предговору* (9–18), који потписује уредник Радивоје Младеновић, изнети су основни мотиви и идеје којима је подстакнуто одржавање научне конференције и укратко сумиран садржај изложених радова.

На уводним страницама Зборника, у одељку *Закључци са конференције* „Резултати досадашњих и правци будућих истраживања српских народних говора Косова и Метохије“ (19–21) сажето су изнети основни закључци са одржаног научног скупа. Сви аутори слажу се у ставу да је прикупљање и проучавање српске језичке баштине Косова и Метохије ургентан задатак, посебно стога што постоји значајан број „белина“ на дијалекатској мапи, односно недовољна и неуједначена заступљеност података са читаве територије. Аутори, такође, истичу важност формирања потпуне библиографије свих објављених радова са овом тематиком, како би се даље одредило које су научне области приоритет приликом истраживања. Приоритетно је притом обавити истраживања на матичном терену, са изворним говорницима, и то посебно у местима у којима истраживања до сада нису вршена. Рад са интерно расељеним лицима такође је у плану. Дигитализација прикупљене грађе треба да омогући доступност материјала. Треба истражити одређене дијалекатске целине и уједначити степен испитаности. Извршити етимолошка, ономастичка истраживања. Објављивати, сем појединачних радова, и колективне тематске зборнике о појединим елементима језичке структуре, објављивати и студентске семинарске и мастер радове у посебним зборницима, а факултетима сугерисати да се теме семинарских, мастер и докторских радова односе на језичку грађу српских косовскометохијских говора.

Предмет рада *Косово и Метохија у оквиру српског дијалекатског њро-сїџора* (23–32) академика Слободана Реметића јесте осветљавање улоге и значаја говора јужне српске покрајине на формирање савремене дијалекатске слике на широком простору од Проклетија и Призрена до Дунава. Аутор посебно истиче чињеницу да је посредни терен сучељавања словенских и несловенских језика (албански, турски), као и различитих српских говорних идиома (трагови утицаја ијекавских говора, пре свега зетско-сјеничког типа, у косовско-ресавском ареалу). Истраживање оваквих интерференција у дијалекатском мозаику донело би резултате од ширег, општег значаја. У закључку рада аутор, у духу основних поставки ове конференције, подсећа на велику, али и очекивану улогу колевке српске духовности и државности у формирању дијалекатске слике Србије и писању њене историје, те да линг-

вистима остаје, у границама расположивих околности, неписани аманет да њихова колевка буде језички достојно испитана.

Рад *Прилог историји српских говора на подручју Косова и Метохије* (33–58) Александра Ломе и Жељка Степановића даје значајан допринос осветљавању говора Косова и Метохије из дијакхроне перспективе, и то праћењем судбине двеју карактеристичних особина идиома овога краја и шире говора призренско-јужноморавског ареала: екавски развој јата и прелаз *-л у -а*. У њему се разматра *Рударски законик десјоџа Сјефана Лазаревића*, који има вредност писаног сведочанства о новобрдском говору са почетка XV века. Ради утврђивања аутентичности говорних особина протографа из 1412, аутори пореде два сачувана преписа – ћирилични и латинични – и то користећи се новијим рачунарским технологијама анализе и сравњивања текстова. Износе се основне смернице за анализу овога споменика поменутом методологијом, и истичу предности датог приступа у анализи писане грађе. Коришћење расположивих модерних технологија у обради података у новије време добија на замаху, те је овакво аналитичко усмерење драгоцено као подлога за даља истраживања у оквирима овога пројекта.

Интердијалекатским интерференцијама и дијалекатској слици Косова и Метохије посвећен је рад Радивоја Младеновића *Дијалекатски мозаик косовскометохијских љризренско-јужноморавских говора* (59–106). Аутор на описаном ареалу препознаје и издваја четири географске целине, на чије су формирање утицали лингвогеографски положај области, старије и нове миграције, различит однос супстрата и адстрата, те сплет социогеографских и историјских прилика. Иако су од самих зачетака дијалектологије као научне дисциплине говори на југу српске етнојезичке територије завређивали пажњу истраживача, до данас су они, истиче аутор, неједнако истражени. Са становишта будућег научног бављења овим говорима посебно информативан јесте сегмент рада у коме Р. Младеновић даје преглед и квалитативну оцену досадашњих прилога у којима се аутори баве проблематиком косовскометохијских идиома. Почевши од првих описа И. С. Јастребова, преко радова А. Белића, М. Павловића, М. Стевановића, Д. Барјактаревевића, М. Букумирића, С. Реметића, П. Ивића и других, процењује се валидност научних података у њима публикованих. Незаобилазни сегмент у сумирању резултата јесу свакако лични научни резултати и прилози Радивоја Младеновића, чији је плодни научни рад у области дијалектологије највећим делом био усмерен на прикупљању грађе и истраживању говора овог дијалекатског појаса. Аутор детаљно сумира резултате научних радова и прецизно, издвајајући све нивое језичке структуре, излаже закључке у њима присутне. Овакав преглед омогућава јасан увид у степен истражено-

сти сваког од сегмената језичког система, односно прилику да се постојеће празнине у описима у даљем раду попуне, а постојећи закључци коригују, испитају или надограде. Истраживачи (посебно млађи) подстичу се да, у будућем раду на овом пројекту, критички приступају научним чињеницама, крећући од претпоставке да се језички систем у потпуности „отвара“ увек и искључиво при сусрету са дијалекатским материјалом прикупљеним на терену од аутохтоних дијалекатских представника.

Софија Милорадовић ауторка је рада *Косовско-ресавски говори Косова и Метохије унутар косовско-ресавске дијалекатске области* (107–125). У њему се истиче важност утврђивања позиције и значаја говора косовско-ресавског типа унутар ширег дијалекатског комплекса, и то најпре да би се, сумирањем досадашњих научних резултата, јасно дефинисале белине на дијалекатској карти, те пружиле смернице за план даљих теренских истраживања. Библиографија радова о говорима овога дела косовско-ресавског дијалекта није обимна, али, како се истиче, тај недостатак надомешћује се релативно обимном дијалекатском грађом прикупљеном теренским радом у оквирима различитих пројеката, као и публикованим дијалекатским текстовима у научним монографијама, који су данас истраживачима на располагању. О овом дијалекатском појасу писали су П. Ивић, С. Реметић, М. Букумирић, М. Божовић, Д. Барјакатаревић, М. Вукићевић, П. Радић, С. Милорадовић, Г. Јашовић и неколицина других аутора. Увидом у обим и садржину ових радова, С. Милорадовић закључује да би у будућим истраживањима требало најпре обратити пажњу на прозодијски ниво, потом да се испитају међујезичке и интердијалекатске интерференције, опише синтаксичко-семантички план, те да се пажња усмери и на истраживање језика писца који су у својим делима користили идиом овога типа.

Прилог Бојане Вељовић Поповић *Зетско-сјенички говори Косова и Метохије унутар зетско-сјеничке дијалекатске области* (127–141) доноси увид у фонетско-фонолошке прилике у говорима зетско-сјеничког дијалекта на Косову и Метохији, на основу чега се врши поређење са суседним говорима истога дијалекта у суседној тутинско-новопазарско-сјеничкој зони. Показало се да се на читавом непрекинутом ареалу простиру типолошки сродни идиоми, на чије формирање су утицали лингвистички, територијални и историјски фактори. Издвајање најважнијих изоглоса које повезују ове говоре учињено је зарад сумирања прозодијских и гласовних карактеристика, уз сугестије и смернице за будуће анализе којима би се обухватили сви језички нивои. Имајући у виду недовољну истраженост овог дијалекатског појаса, ауторка подцртава значај теренског рада који би требало спровести у оквиру предстојећег пројекта.

Занимљив и иновативан приступ анализи дијалекатског материјала представљен је у коауторском раду *О исцртаживању народних говора данас* (143–157) Радоја Симића и Јелене Јовановић Симић. За разлику од традиционалних радова и студија, у којима се дијалекатски материјал махом анализирао са становишта прозодије, фонологије, морфологије и, ређе, синтаксе, аутори предлажу будућим истраживачима да искораче из домена традиционалног приступа и покушају да дијалекатски текст анализирају као целину, дакле, имајући у виду надреченичне, комплексније структуре. Иако се, и поред великих напора руске етнолингвистичке школе, овај метод није усталио у српској дијалектологији, аутори верују да би се његовом применом дошло до важних закључака о природи дијалекатских идиома. У прилог тој тврдњи, а као вредно упутство ауторима, Р. Симић и Ј. Јовановић Симић на неколико примера из различитих дијалеката илуструју на који се начин овај теоријско-методолошки приступ може реализовати.

Српски језик и његови дијалекти на Косову и Метохији данас: сјање и њерсејектине (159–179) научни је рад Митре Рељић, у коме се утврђује данашње стање српског језика и његових дијалеката на простору Косова и Метохије. Циљ овога прилога јесте да се предочи степен виталности стандардног језика и локалних идиома и укаже на правац будућих теренских истраживања. Ауторка као примарне проблеме издваја све слабији демографски потенцијал, лош статус српског народа и његовог језика и изостанак институционалне подршке. Немали број српских говорника показује несигурност у реализацији сопственог идиома, и то превасходно услед дугогодишње криптоглосије и стигматизације. Ипак, преостало становништво у српској покрајини и даље представља базу за традиционална синхронијска, дијалектолошка и етнолингвистичка истраживања. Изазов за науку, с друге стране, чини ситуација настала локалним миграцијама, односно сливањем српског становништва у веће центре попут Косовске Митровице и Грачанице, и са тиме повезано мешање различитих идиома и стварање градских вернакулара. За лингвистичке описе таквих идиома, закључује ауторка, биће нужне додатне истраживачке матрице и методолошки механизми.

Опширни преглед историјата двовековног научног бављења дијалекатском баштином доноси рад *О српској дијалекатској баштини Косова и Метохије и друштвенојолијичким оквирима њеног исцртаживања* (181–210) Првослава Радића. Аутор даје детаљан библиографски приказ и критички осврт на филолошка дела која су обележила друштвеноисторијске периоде од самих зачетака бављења дијалектологијом у србистици па све до савременог доба. Приложеном периодизацијом обухваћено је неколико епоха – почевши од Вука Стефановића Караџића, преко периода од Берлинског

конгреса до Великог рата, периода Краљевине Југославије до раздобља комунистичке (социјалистичке) Југославије. Анализом није обухваћено раздобље после 1990. године. Овај критички осврт на најважније ауторе и публикације у српској дијалектологији значајан је не само као увид у литературу који би вишеструко користио будућим истраживачима већ и као подсетник на вишевековну денационализацију српства на Космету. Угрожена језичка и национална баштина јужне српске покрајине, претензије које поједине државе имају ка овој територији и убрзано растакање дијалеката на овом терену као нужно и ургентно постављају питање одговорног односа према сопственом идентитету и културном наслеђу.

Лексика косовскометохијских говора потпада под језички ниво који је у прошлости, а и данас, привлачио пажњу истраживача, па српска наука располаже неколиким вредним лексикографским остварењима која представљају добру основу за даље прикупљање лексичке грађе. Рајна Драгићевић у раду *Речници косовско-меџохијских говора* (211–228) даје приказ најрепрезентативнијих лексикографских публикација. У овом прилогу представљени су *Речник косовско-меџохијског дијалекта* Г. Елезовића, *Речник говора северне Меџохије* М. Букумирића, а дат је осврт и на лексикографске описе пастирске лексике и назива из домаће радиности, потом ратарске лексике и назива за мере, као и назива за кућу и њене делове, за које је грађу на терену прикупљало и радове објављивало више научних радника. Имајући у виду презентоване публикације и обим прикупљене лексике, Р. Драгићевић у закључку оцртава правце будућих истраживања. Ауторка као најургентнији задатак истиче прикупљање лексике сиринићког говора. Након израде речника овога идиома, ауторка предлаже израду капиталног дела – речника у коме би се објединила грађа прикупљена на различитим пунктовима током целог двадесетог века. Осим што би објединио грађу која је тренутно расута по обимнијим или мање обимним и често недоступним публикацијама, овај речник био би и енциклопедијског и лингвокултуролошког типа. Уношењем ономастичких података, топонима, информација о животу и досељавању Срба на ове просторе, пописивањем манастира и најважнијих споменика и сл. обезбедило би се трајно чување од заборавља свих важнијих података о српском народу, његовом језику и животу на овим просторима.

Тања Милосављевић ауторка је рада *О истраживању лексичког система српских говора Косова и Меџохије (на примеру српског иризренског говора)* (229–249). Истраживање лексичког система овог периферног урбаног говора почива на хипотези да су дијалекатски речници релевантни извори за описивање лексичко-семантичке структуре лексикона, за испитивање на-

чина концептуализације стварности и за издвајање лингвокултурних особености, јер одражавају регионалну специфику традиционалне културе и преко ње менталитет говорника. Дијалекатска језичка слика света српског призренског говора реконструисана је на основу „Збирке речи из Призрена“ Димитрија Чемериџића. Ауторка је успела да покаже да су теорија семантичког поља, теорија прототипа, компоненцијална и концептуална анализа у потпуности примењиве на дијалекатски лексички систем. Кроз примере описа појединих аксиолошких, естетских и културних концепата, показано је да когнитивно-семантички и лингвокултуролошки приступи дијалекатским лексиконима представљају адекватан начин изучавања лексике народних говора. Укратко, Т. Милосављевић даје модел према коме се могу екстраховати лингвокултуролошке специфичности, дешифровати кодови традиционалне културе и извршити профилисање менталитета конкретне говорне заједнице.

Етнографски приступ анализи дијалекатског материјала Љубинко Раденковић презентује у раду *Називи хлеба у српским говорима Косова и Метохије у етнографском контексту* (251–265), у коме се показује вредновање хлеба и његова употреба у обредно-обичајној пракси говорника овога подручја. У трима великим речницима – Елезовића, Чемериџића и Букумирића – као и у етнографској грађи са Косова и Метохије налази се више десетина лексема којима се у оквирима дате говорне заједнице именује хлеб. Ова чињеница сама по себи говори да је хлеб код Срба на Косову и Метохији високо поштован и није само обична животна намирница. Саставни је део многих обреда из животног циклуса, као и календарских, привредних и окационалних. Представљање овог сегмента језичке и културне сфере живота наставак је ауторовог интересовања за употребу хлеба у обредној пракси словенских народа, о чему је писано у ранијим радовима.

Голуб Јашовић у раду *Проучавање дијалекатске лексике и терминологије на јерсиору Косова и Метохије на Филозофском факултету Универзитета у Приштини* (267–289) осврће се на стогодишњу традицију дијалектолошког рада, започету *Речником косовско-метохишког дијалекта* Глише Елезовића, научника, запослених и студената у овом универзитетском центру. Из области дијалекатске лексикографије аутор издваја дипломске, магистарске, мастер, докторске радове, као и објављене научне чланке из ове области. Ипак, лексика говора који покривају простор јужне српске покрајине није системски и плански прикупљана и проучавана. Поред поменутог речника Г. Елезовића, косовско-ресавски говори имају и *Речник говора северне Метохије* Милете Букумирића. Но, истиче аутор, призренско-јужноморавски и говори Колашина и Средњег Ибра немају свој речник. Најистраженији лексички слој јесте лексика у вези са сточарењем и пастирским пословањем. Највећи број

радова из ове области има Милета Букумирић – аутор је студије *Пасџирска ѿтерминологија Пећког Подгора*, а сем ње и више појединачних радова са описима лексике овога типа. Предмет интересовања аутора биле су и ратарска, грнчарска, голубарска, воденичарска, лексика за именовање времена, простора, мера и мерила и др. Посао ранијих истраживача и научних прегаљаца данас наставља немали број младих истраживача који студирају и раде на овом факултету, а у чијим је рукама судбина даљих теренских и научних истраживања косовско-метохијских говора.

На тематику претходног прилога надовезује се и рад под насловом *Савремена ономастичка истраживања Косова и Метохије* (291–309) Р. Стијовић и М. Гочанин. Ономастичка грађа на Косову и Метохији систематски је прикупљана још од 1975. под окриљем Одбора за ономастику САНУ. Истраживачи су грађу прикупљали у селима и мањим градским насељима, где је вршена тотална ексцерпција, док је у градовима прикупљана само топонимија и антропонимијски узорак. Иако је истраживањем било обухваћено готово искључиво српско становништво, неки истраживачи успели су тада да прикупе микротопонимију и у селима која су чисто албанска. Ономастички подаци објављивани су и раније, у оквиру етнографских студија или речника попут *Речника косовско-метохијског дијалекта* Г. Елезовића и *Тоџонима Косова* А. Урошевића, који обилују подацима овога типа. Ономастичка грађа значајна је на више нивоа, сем лингвистичке, има и историјску и културолошку вредност и омогућава да се сазна о народу и о етничкој слици. Вредан прилог овога рада јесте пружање на увид обимне библиографије радова из ономастике и објављене ономастичке грађе Косова и Метохије. Сем на ономастичке радове, ауторке дају осврт и на раније, махом етнографске студије, које садрже богату ономастичку грађу која пружа могућност за даља истраживања.

Биљана Сикимић у раду *Етнолингвистичка истраживања српских говора Косова и Метохије* (311–326) залаже се за обједињавање постојеће дигитализоване аудио и визуелне грађе говора Косова и Метохије у јединствени дигитални архив. Дигитални архив, како предлаже ауторка, могао би се унапредити израдом одговарајуће базе података, са коначним циљем стварања комплетне транскрипције његовог садржаја. У раду је начињен критички осврт на примењену методологију теренских етнолингвистичких истраживања српских косовско-метохијских говора. Ауторка такође анализира и досадашње лингвистичке и примењенолингвистичке радове настале на грађи са Косова и Метохије. Језички материјал са овог подручја прикупљан је тимским истраживањима Балканолошког института САНУ и Института за српски језик САНУ у периоду од 2001. године до данас. Анали-

зирана је грађа архивирана у Дигиталном архиву Балканолошког института САНУ прикупљена у долини Ибра, те грађа прикупљена у оквиру пројекта Института за српски језик, којим су обухваћене скоро све српске енклаве (Сиринићка жупа, Прилужје са околним насељима, Ново Брдо, Косовско Поморавље и Косовска Митровица са околним насељима). Током 2004. и 2005. године истраживањима су обухваћена насеља Ибарског Колашина, Бањске и севернометохијских енклава Суво Грло, Бање и Црколез. Током истог пројекта истраживачи су радили и са расељеним лицима са Косова и Метохије у избегличким центрима и приватном смештају на територији целе Србије. Прикупљена грађа настала тимским радом лингвиста, фолклориста и етнолога јесте полифункционална, синхрона и прикупљена уз примену исте теренске методологије, али њој би се свакако могла придодати и грађа прикупљена у ранијем периоду, током индивидуалних потреба научника, а која до сада, услед препознавања значаја оваквих података од стране научне политике у Србији, није адекватно архивирана и није била доступна научној јавности.

Посебно значајан и информативан сегмент овога Зборника јесте *Прилог библиографији о српским народним говорима Косова и Метохије* (327–387), у коме аутори Р. Младеновић и Б. Марковић на једном месту региструју резултате истраживања једног дела српске нематеријалне баштине на Косову и Метохији. Основу ове библиографије чини картотека Р. Младеновића, а аутори исказују наду да ће приложени попис научних радова послужити као добра основа за стварање свеукупне библиографије о материјалном и нематеријалном косовскометохијском наслеђу. Библиографија обухвата радове из временског периода од почетака научног интересовања за народне говоре (крај XIX века) до 2020. године. Број радова показује континуирано присуство заинтересованости за овај дијалекатски појас, а њихова садржина на разноврсност интересовања аутора. Став приређивача, међутим, био је да се у овај попис уврсте радови пре свега лингвистичког типа. Приложена библиографија садржи 627 библиографских јединица.

У одељку *Карте* (391–398) приложено је осам дијалекатских карата: *Дијалектолошка карта српскохрватског језика* П. Ивића; *Косово и ономастичкон у XV и XVI в.* М. Пешикана; *Говори југозајадног дела Косова и Метохије* Р. Младеновића; *Ареал јекавског јошовања* Милете Букумирића; *Средњи Ибар* М. Божовића; *Койаоничка обласи. Карта дијалекатских јунктова* П. Радића; *Рефлекси акценцијованих вокала Е и О у иризренско-јужноморавском дијалекту* П. Ивића и С. Реметића и *Исказивање иријадничко-јоседничког односа у српским народним говорима на Косову и Метохији* С. Милорадовић и С. Станковића.

На крају Зборника су *Индекс кључних речи* (399–400) и *Индекс аутора* (401–405).

Иако је Зборник намењен пре свега српским филолозима и дијалектолозима, треба истаћи да је он квалитетом својих прилога од несумњиве користи и словенској и балканској лингвистици. Ово тим пре што пружа поуздане информације и о међујезичким контактима и ареалним истраживањима, чиме доприноси и широј балканској дијалектологији, словенској и балканској етнолингвистици, урбаној дијалектологији, варијационој лингвистици.

Бојана М. Вељовић Појовић
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Катедра за српски језик
bojana1919@hotmail.com